

<https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-2-26>

УДК 351: 323.2

*Мачабелі Тетяна Мигалівна,
аспірантка кафедри публічної політики
навчально-наукового інституту “Інститут державного управління”
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна
e-mail: tetianamachabeli@gmail.com <https://orcid.org/0009-0008-6131-2047>*

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА ПОВ'ЯЗАНОГО З ВІЙНОЮ В УКРАЇНІ

Анотація. Система підтримки осіб, які постраждали від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом (СНПК), інтегрує різні інструменти та механізми публічного управління. У дослідженні доведено, що інноваційні стратегії взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства щодо підтримки осіб, які постраждали СНПК, є релевантною відповіддю на сучасні гібридні загрози. Здійснено комплексний аналіз системи реабілітації, основою якою є травма-інформований підхід та сучасні методики психологічної реінтеграції. Окрему увагу приділено програмам міжнародних та українських організацій, зокрема: цілісна допомога постраждалим, короткострокова програма «Шляхи до зцілення. Перші кроки», що охоплює модифіковані групи підтримки «Надія». Узагальнено специфіку впровадження інструментів протидії насильству в умовах воєнного стану. Обґрунтовано роль мультифункціональної взаємодії влади і громадськості, а саме підтримка кризових центрів, спеціалізованих груп підтримки, кар'єрних хабів та безпечних просторів для жінок і чоловіків як ключових елементів відновлення в поствоєнний період.

Ключові слова: *публічне управління, гібридні загрози, мультифункціональна взаємодія влади і громадськості, сексуальне насильство під час конфлікту, травма-інформований підхід, психологічна реабілітація, групи підтримки, кризові центри, соціальна інтеграція.*

Постановка проблеми. З 2014 року збройна агресія та подальше повномасштабне вторгнення РФ в Україну спричинили масштабні соціально-гуманітарні потрясіння, що детермінували системні порушення прав людини.

Як цитувати: Мачабелі Т. М. Вдосконалення системи підтримки постраждалих від сексуального насильства пов'язаного з війною в Україні. *Державне будівництво*. 2025. № 2 (38). С. 415–427. <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-2-26>

In cites: Machabeli, T.M. (2025). Improving the support system for victims of war-related sexual violence in Ukraine. *State Formation*, no. 2 (38), 415–427. <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-2-26> [in Ukrainian].

© Мачабелі Т. М., 2025

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0

Одним із найбільш деструктивних наслідків воєнних дій є сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом (СНПК), яке застосовується агресором як інструмент гібридної війни, метод залякування, контролю та руйнування соціокультурних структур. Події після 2022 року підтверджують системний характер цих злочинів, про що свідчать численні факти, зафіксовані на деокупованих територіях та серед осіб, які перебували в полоні.

Ефективність протидії СНПК та надання допомоги постраждалим залежить від комплексного застосування політико-правових інструментів і механізмів. Результати досліджень засвідчують, що результативність державної політики у цій сфері корелює з рівнем міжсекторної взаємодії між органами публічної влади, громадським сектором та міжнародними інституціями. Така співпраця реалізується як на формальному (нормативному), так і на неформальному рівнях. Зокрема, репрезентативним прикладом активної взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськими організаціями та благодійними фондами у вирішенні зазначеної проблеми є досвід Закарпатської області.

Специфіка фіксації СНПК у 2022–2024 роках вказує на значний латентний рівень цих злочинів: попри сотні офіційно задокументованих Офісом Генерального прокурора випадків, реальна кількість постраждалих є суттєво більшою через високий рівень соціальної стигми та безпекові ризики.

Важливу роль у системі підтримки відіграють міжнародні організації та громадський сектор в Україні.

Так, міжнародний рівень, це Фонд ООН у галузі народонаселення (UNFPA), Міжнародна організація з міграції (МОМ), міжагенційна мережа «UN Action Against Sexual Violence in Conflict» (Stop Rape Now), Фонд Муквеге. Громадський сектор представлено такими громадськими організаціями, як ГО «СЕМА Україна», ГО «Нумо, сестри», ГО «Ла Страда-Україна», ГО «Неемія», ГО «Блакитний птах», ГО «Alumni», ГО «Експерт ЮА». Ці організації забезпечують постраждалим комплексну психосоціальну та юридичну допомогу, сприяючи їхній реабілітації та реінтеграції. Окремо слід відзначити державні ініціативи, зокрема Всеукраїнську програму ментального здоров'я «Ти як?», впроваджену за ініціативи Олени Зеленської. Попри її стратегічне значення для формування цілісної системи допомоги, актуальним залишається питання розширення мережі спеціалізованих послуг для постраждалих від СНПК.

Таким чином, науковий аналіз механізмів підтримки осіб, які постраждали від СНПК, є не лише академічно актуальним завданням, а й має критичне значення для розробки дієвих правових та соціальних стратегій захисту прав людини в умовах триваючого конфлікту [24].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання публічного управління в умовах гібридних загроз перебувають у фокусі наукового інтересу як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Зокрема, теоретико-прикладні аспекти цієї проблематики висвітлено у працях В. Архіпова, І. Бердніка, В. Гупаловської, І. Заворотька, О. Зозулі, О. Коломієць, І. М. Лопатченко, Н. Ніколаєнко, О. Комарчука, О. Перунової, А. Політової, Г. Попова, О. Радченка, О. Кру-

тій, В. Руфанової та ін.. Вагомий внесок у вивчення механізмів реагування на виклики сучасності зробили іноземні фахівці, серед яких Л. Хупер (L. Hooper), Дж. Тейлор (J. Taylor), Л. Маклін (L. McLean), А. Корнер (A. Korner), Е. Страттон (E. Stratton), Н. Глозьєр (N. Glozier) та інші [1–3; 6–11; 15–20; 23–26].

Метою роботи є аналіз практичних аспектів функціонування системи підтримки осіб, які постраждали від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом (СНПК) в Україні, а також обґрунтування пріоритетних напрямів взаємодії державних та громадських інституцій в умовах воєнного стану.

Методологія та методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, що забезпечують об'єктивність та системність аналізу. Для вивчення практичних аспектів та ідентифікації проблемних питань підтримки постраждалих від СНПК було застосовано системний підхід для аналізу взаємодії державних та громадських інституцій. Крім того, травма-інформований підхід, як фундаментальну основу для оцінки ефективності методів психологічної реабілітації. А також, аналіз стратегій індивідуальної та групової психологічної допомоги щодо для виявлення найбільш дієвих моделей підтримки осіб, які постраждали від СНПК.

Виклад основного матеріалу. Насильство в усіх його проявах трансформується у дієвий інструментарій гібридної війни. Ключовою метою протидії насильству в період збройних конфліктів є реставрація порушених прав постраждалих осіб, зокрема забезпечення гарантій на повагу, честь, гідність та гуманне ставлення [Whipps, P.]. Гендерно-зумовлене та сексуальне насильство, як методи ведення гібридної війни, класифікуються як грубі порушення фундаментальних прав людини. У науковому дискурсі насильство визначається як системне застосування силових методів або психологічного тиску шляхом погроз, спрямованих проти вразливих категорій осіб, які позбавлені можливості чинити опір [24].

Згідно з дефініцією Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), насильство — це навмисне використання фізичної сили або влади (реальне або у формі погрози) щодо іншої особи, групи чи спільноти, що призводить або з високою ймовірністю може призвести до тілесних ушкоджень, психологічної травми, відхилень у розвитку або смерті. ВООЗ пропонує трирівневу класифікацію насильства за суб'єктивним складом: самокероване насильство (поведінка, спрямована на заподіяння шкоди самому собі); міжособистісне насильство (вчинене іншою особою або малою групою осіб); колективне насильство (вчинене великими групами: державами, політичними об'єднаннями, терористичними чи збройними організаціями). За природою впливу виокремлюють такі основні види насильства: фізичне: заподіяння тілесних ушкоджень або погроза їх нанесення; психологічне: маніпулятивні дії, вербальні погрози, емоційна деструкція; економічне: примусовий контроль над фінансовими активами та ресурсами; сексуальне: вчинення будь-яких дій сексуального характеру за відсутності вільної згоди особи; депривація (занедбаність): завдання шкоди через ненадання необхідної допомоги чи турботи [9].

У контексті воєнного конфлікту особливої актуальності набуває сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом (СНПК), що охоплює: зґвалтування (зокрема геноцидного характеру), сексуальне рабство, примусову проституцію, насильство в місцях несвободи, примусову стерилізацію та репродуктивне насильство.

Специфіка сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом (СНПК) полягає в тому, що воно використовується агресором як тактика для тероризування цивільного населення, руйнування соціальних зв'язків та здійснення етнічних чисток. ООН та міжнародна мережа «Stop Rape Now» ідентифікують СНПК як воєнний злочин. Основними характеристиками СНПК у сучасних конфліктах є: 1. Інструментальний характер: СНПК виступає не випадковим побічним продуктом війни, а цілеспрямованою зброєю для деморалізації суспільства та депопуляції територій. 2. Позагендерний вплив: Жертвами злочинів стають жінки, чоловіки та діти, що призводить до глибоких фізичних, соціально-психологічних та економічних деструкцій на рівні всієї громади. 3. Міжнародно-правова кваліфікація: Згідно з Римським статутом Міжнародного кримінального суду та Женевськими конвенціями, СНПК кваліфікується як воєнний злочин, злочин проти людяності або складова частина геноциду. 4. Мультидисциплінарність підтримки: Потреба постраждалих у комплексному супроводі (медичному, психологічному, юридичному) та тривалій соціальній реінтеграції. 5. Латентність («невидимість»): Значна частина злочинів не фіксується через високий рівень стигматизації, страх ретравматизації та недовіру до правоохоронних інституцій [3].

Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом (СНПК), має специфічну етіологію та наслідки, що потребує розроблення унікальних стратегій інтервенції. За даними Офісу Генерального прокурора України, з 2022 року офіційно зафіксовано понад 500 випадків СНПК. Однак цей показник відображає лише верхівку айсберга, оскільки реальний рівень поширеності явища значно вищий через високий ступінь латентності, зумовлений страхом, соціальною стигматизацією постраждалих та обмеженим доступом до правосуддя на окупованих територіях [5].

На сучасному етапі в Україні сформувався потужний науково-практичний кластер із дослідження психологічної допомоги постраждалим, що об'єднує зусилля державних інституцій, громадського сектору та міжнародних партнерів. Серед провідних ініціатив варто виокремити:

- нормативно-методична підтримка: Рада Європи в Україні розробила спеціалізований посібник для фахівців із психологічної допомоги та екстреного реагування на випадки СНПК [7].
- репараційні механізми: Глобальний фонд допомоги постраждалим від сексуального насильства здійснив ґрунтовний аналіз стану та перспектив запровадження репарацій для осіб, які зазнали насильства під час війни [23].
- цифровізація допомоги: UNFPA Україна впровадила онлайн-платформу «Аврора», що забезпечує дистанційну психотерапевтичну підтримку.

• мережева інфраструктура: Створення Центрів допомоги врятованим, безпечних просторів для жінок і дівчат «Вільна», кар'єрних хабів «ВОНА» та реалізація програм комплексного відновлення в партнерстві з неурядовими організаціями [23].

Щодо міжнародно-правової співпраці та державного реагування, необхідно зазначити що Україна продемонструвала унікальний досвід оперативного реагування на виклики СНПК в умовах активних бойових дій. Фундаментальним кроком стала підписана 3 травня 2022 року Рамкова програма співробітництва між Урядом України та ООН щодо запобігання та протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом. Даний документ структурує діяльність за п'ятьма стратегічними векторами: 1. Моніторинг та запобігання торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації. 2. Надання мультидисциплінарної допомоги постраждалим. 3. Забезпечення доступу до правосуддя та невідворотності покарання. 4. Посилення інституційної спроможності сектору безпеки й оборони. 5. Розробка механізмів репарацій та компенсацій [13].

У вересні 2022 року було затверджено імплементаційний план, що зробило Україну першою державою у світі, яка розробила та втілює подібну стратегію безпосередньо під час збройного конфлікту. Елементи успішності української моделі підтримки є наступним. Так, станом на кінець 2023 року сформовано цілісну архітектуру допомоги, яка базується на таких принципах: по-перше, мультидисциплінарність, а саме інтеграція медичних, психологічних, соціальних та юридичних сервісів для забезпечення цілісного відновлення особи; по-друге, міжнародна конвергенція, як активний обмін досвідом та ресурсами з міжнародними НУО [20]; по-третє, дестигматизація, як проведення масштабних інформаційних кампаній для зміни суспільного сприйняття постраждалих; по-четверте, громадоцентричність, як адаптація сервісів до специфічних потреб місцевих громад та активне залучення волонтерського ресурсу; по-п'яте, правовий захист, а саме орієнтація на відновлення справедливості та юридичний супровід постраждалих у судових інстанціях [12].

Сьогодні постраждалі можуть отримати фахову допомогу через диверсифіковану мережу установ: від Центрів допомоги врятованим до спеціалізованих служб підтримки постраждалих від гендерно зумовленого насильства (ГЗН) та неурядових організацій. Станом на 01.01.2025 в Україні сформовано розгалужену мережу із 760 спеціалізованих служб підтримки, верифікований реєстр є на вебпорталі Нацсоцслужби. Важливим елементом цієї архітектури є Центри допомоги врятованим (ЦДВ), створені за ініціатииви Офісу Віцепрем'єр-міністерки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції у співпраці з Урядовою уповноваженою з питань гендерної політики, за підтримки UNFPA та органів місцевого самоврядування [12].

Наразі ЦДВ функціонують у 12 містах (зокрема, Київ, Запоріжжя, Дніпро, Львів, Чернівці, Херсон, Харків, Мукачево), забезпечуючи мультидисциплінарний супровід, що включає: юридичне та соціальне консультування; первинну психологічну стабілізацію; спеціалізоване соціально-психологічне супроводження та кейс-

менеджмент у випадках ідентифікації СНПК. За звітний період фахівцями центрів було надано понад 94 000 консультацій, що свідчить про високу затребуваність сервісів та динамічну адаптацію системи до викликів воєнного стану [12].

Ефективність реабілітації безпосередньо залежить від проведеного теоретико-методологічного аналізу психологічної травми в контексті війни, глибини розуміння природи психологічної травми. У сучасному науковому дискурсі поняття «психологічна травма» (від грец. τραύμα — рана) трактується як стан, що виникає внаслідок інтенсивного впливу на психіку екстремальних стресогенних чинників, що спричиняють порушення психоемоційної цілісності особистості [26].

Природа травматичного досвіду має мультифакторну природу. Тому, реакція індивіда на травматичну подію не є універсальною, а вона детермінована складним поєднанням різних чинників. По-перше, біопсихологічними, що охоплює генетичну схильність, епігенетичні зміни, біологічну резистентність. По-друге, соціально-екологічними, а саме сімейна підтримка, ресурси громади, історичний контекст. По-третє, суб'єктивні, а саме індивідуальна стійкість (resilience) та наявність стратегій подолання (coping strategies).

Травма вважається такою, коли шкідливий вплив зумовлює тривалу дезінтеграцію психічних функцій та розрив інтерперсональних зв'язків. Для розроблення диференційованих стратегій допомоги критично важливо враховувати виміри травми (масштаб, тривалість, джерело). На основі аналізу виокремлено п'ять ключових типів [26] (табл. 1).

Таблиця 1. – Характеристика типів травми
Table 1. – Characteristics of injury types

Тип травми Type of injury	Характеристика та контекст Characteristics and context
Гостра (однократна)	Пов'язана з неочікуваною подією (аварія, одиничний напад, стихійне лихо).
Хронічна	Тривалий вплив стресорів (домашнє насильство, булінг).
Комплексна	Наслідок множинних травматичних подій, часто в межах міжособистісних стосунків.
Міжпоколінна	Передача травматичних симптомів від батьків до дітей через механізми виховання та епігенетику.
Історична	Масові травми великих груп (геноцид, колоніалізм, війна), складовою яких є міжпоколінна травма.

СНПК у контексті воєнної агресії часто поєднує в собі ознаки комплексної та історичної травми, що вимагає впровадження травма-інформованого підходу на всіх рівнях державного управління та надання соціальних послуг [26].

У науковому дискурсі важливо розмежовувати спектр наслідків травми, оскільки він є значно ширшим за клінічну картину посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Хоча ПТСР є найбільш вивченим наслідком, його хронічна форма розвивається не у всіх постраждалих (за різними оцінками, від 20% до 50% у довгостроковій перспективі), що вказує на варіативність індивідуальних реакцій: від транзиторних порушень до виснажливих станів.

Одним із травматичних чинників в умовах війни є сексуальне насильство, коли ці переживання інтенсифікуються через стан постійної небезпеки та руйнування соціальної інфраструктури. Специфіка сексуального насильства визнається однією з найбільш руйнівних травм, оскільки воно нівелює базові когнітивні схеми безпеки, довіри та контролю. Дослідження (Campbell, 2005, 2009; Elliot, 2004; Resick, 1983) підтверджують високу вірогідність наслідків, що охоплюють, як ПТСР та гострі стресові реакції, депресивні розлади та генералізовану тривогу, так і самозвинувачення та деструкцію ідентичності, дисфункції у соціальній, професійній та сексуальній сферах.

Проведений компаративний аналіз поширеності ПТСР за типом травми, вказує на те, що сексуальне насильство демонструє найвищий рівень травматизації порівняно з іншими екстремальними подіями. Згідно з дослідженням Н. Бреслау (Breslau, 1991), частота розвитку ПТСР варіюється залежно від характеру події (табл. 2).

Таблиця 2. – Порівняльна частота виникнення ПТСР залежно від етіології травми
Table 2. – Comparative incidence of PTSD depending on the etiology of trauma

Тип травматичної події Type of traumatic event	Частота виникнення ПТСР (%) Frequency of PTSD occurrence (%)
Згвалтування	49,0%
Інші форми сексуального насильства	23,0%
Вогнепальні або ножові поранення	15,0%
Серйозні нещасні випадки (техногенні)	16,8%
Стихийні лиха	3,8%
Автомобільні аварії	2,3%

Високий показник ПТСР після сексуального нападу пояснюється специфічними чинниками: інтенсивним самозвинуваченням, суспільною стигматизацією та ризиком ревіктимізації у правоохоронній та судовій системах. Ці фактори детермінують вищу частоту супутньої депресії та підвищений суїцидальний ризик порівняно з жертвами неперсоніфікованих катастроф (Campbell, 2009; Najdowski, 2011).

Психологічна реабілітація осіб, які постраждали від сексуального насильства в умовах війни, вимагає інтеграції мультимодальних методів відновлення. Згідно з дослідженнями UNFPA, в Україні значним бар'єром на шляху до одужання є високий рівень самостигматизації та страх соціальної ретракції, що зумовлює необхідність впровадження комплексних терапевтичних стратегій:

1. Когнітивно-поведінкова терапія (СВТ): спрямована на реструктуризацію деструктивних когнітивних схем та подолання нав'язливих думок.
2. Тілесно-орієнтовані методики: робота з соматичною пам'яттю для відновлення відчуття безпеки та цілісності фізичного «Я» (дихальні вправи, сенсорна психотерапія).
3. Психосоціальна підтримка: групова терапія для валідації досвіду та відновлення міжособистісних зв'язків через роботу з теорією прив'язаності.
4. Психосвіта: інформування постраждалих про механізми травми для підвищення рівня самоконтролю та управління емоційною лабільністю.

Концепція травма-інформованого підходу (Trauma-Informed Care)

Травма-інформований підхід — це системна парадигма надання допомоги, що ґрунтується на визнанні глибокого впливу травми на всі сфери життєдіяльності особи. На відміну від специфічного лікування, цей підхід створює безпечне організаційне середовище, що запобігає ревіктимізації.

Згідно з методологічними стандартами [26], виокремлюють чотири фундаментальні принципи травма-інформованого підходу:

- поінформованість: розуміння поширеності травми та її потенційних шляхів відновлення.
- безпека та довіра: створення фізичного та емоційного простору, де постраждала особа відчуває захищеність.
- співпраця та вибір: відмова від ієрархічних моделей взаємодії на користь партнерства, що повертає клієнту суб'єктність та право на самовизначення.
- акцент на ресурсності: ідентифікація сильних сторін особистості для формування життєстійкості (resilience) та навичок адаптивного копінгю.

Ефективність цих практик забезпечується через універсальний скринінг (виявлення симптомів), клінічний нагляд (супервізію) та культурну компетентність персоналу. Це дозволяє сформувати неієрархічну організаційну культуру, де кожен фахівець — від адміністратора до терапевта — діє в інтересах зцілення постраждалої особи. Ключовим фактором ефективності стала інституалізація міжсекторальної взаємодії між урядом, громадським сектором та міжнародними інституціями.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших досліджень.

Виявлено, що Україна демонструє унікальний досвід оперативного розгортання комплексної системи реагування на виклики СНПК в умовах війни. Ключовим фактором ефективності стала інституалізація міжсекторальної взаємодії між урядом, громадським сектором та міжнародними інституціями. Підписана у травні 2022 року Рамкова програма співробітництва між урядом України та ООН заклала фундамент мультидисциплінарного підходу, що охоплює п'ять стратегічних векторів, від превенції торгівлі людьми до забезпечення доступу до правосуддя та медико-психологічної реабілітації.

Значну роль у процесі підтримки відіграють громадські організації та волонтерські ініціативи, які забезпечують локальну допомогу та адаптацію постраждалих до умов мирного життя. Особливе значення має розгалужена мережа сервісних проєктів, що забезпечують інклюзивність допомоги, а саме центри допомоги врятованим (комплексний супровід); кар'єрні хаби «ВОНА» (економічне розширення можливостей); платформа «Аврора» (дистанційна психотерапія); спеціалізовані реабілітаційні програми, такі як «Шляхи до зцілення. Перші кроки» та групи підтримки «Групи Надії». Ці ініціативи спрямовані на подолання соціальної ізоляції та забезпечення повноцінної реінтеграції постраждалих у громади.

Попри значний прогрес, дослідження виявило низку критичних бар'єрів, що потребують подальшого вирішення, наприклад психологічна допомога чо-

ловікам, які зазнали сексуального насильства в полоні. Цю проблему вирішено сегментарно і існує нагальна потреба у розробці спеціалізованих протоколів, що враховують особливості чоловічої травми та специфіку соціальної стигми. Крім того недостатньо вирішеною є проблема колективної травми. Масштабність травматизації населення внаслідок війни перевищує наявні потужності системи допомоги. Брак вузькопрофільних фахівців із травма-інформованого підходу та обмеженість фінансових ресурсів ускладнюють доступ до довготривалої терапії. Ще одна з проблем, це інформаційний вакуум, що виявляється у недостатньому рівні обізнаності населення про природу СНПК, що посилює стигматизацію та перешкоджає своєчасному зверненню постраждалих за професійною допомогою.

Механізми публічного управління щодо підтримки постраждалих від СНПК в Україні базується на синергії глобальних стандартів та локальних волонтерських практик. Проте перехід від екстреного реагування до сталої системи реабілітації потребує: по-перше, впровадження травма-інформованого підходу як обов'язкового стандарту для всіх державних службовців та працівників соціальної сфери; по-друге, переходу від індивідуально-центричної моделі до системного відновлення громад, що включає заходи з подолання колективної травми; по-третє, інституціоналізації довготривалих програм підтримки для найбільш вразливих груп, зокрема чоловіків та осіб на деокупованих територіях. Подальше вдосконалення зазначених програм є не лише гуманітарним пріоритетом, а й необхідною умовою забезпечення національної безпеки та соціальної стабільності у поствоєнний період. Ключовим фактором вдосконалення механізмів публічного управління щодо підтримки постраждалих від СНПК в Україні є інституалізація взаємодії між урядом, громадським сектором та міжнародними організаціями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архіпов В. І., Блага А. Б., Мартиненко О. А. Вразливі групи населення як об'єкти гендерно зумовленого насильства в умовах гібридної війни. *Політикус*. 2022. Вип. 1. С. 7–13. <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-1.1>
2. Берднік І. В. До питання кваліфікації сексуального насильства в умовах міжнародного збройного конфлікту. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 6. С. 372–378. <https://org/10.24144/2788-6018.2022.06.69>
3. Гупаловська В. Порівняльний аналіз зарубіжних систем допомоги постраждалим від СНПК. Кристалізація українського підходу : практич. посіб. Київ. 2024. 52 с. URL: <https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/2024-12/%D0%9F%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%20%281%29.pdf>
4. Декларація про викорінення насильства відносно жінок. Проголошена резолюцією 48/104 Генеральної Асамблеї від 20 грудня 1993 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_506#Text
5. Дослідження щодо статусу та можливостей отримання репарацій постраждалими від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, в Україні, 2022. URL:

https://www.globalsurvivorsfund.org/fileadmin/uploads/gsf/Documents/Resources/Global_Reparati on_Studies/GSFReportUkraine_UKR_Web.pdf

6. Заворотько І. Г. Сексуальне і гендерно-обумовлене насильство, пов'язане з конфліктом, як міжнародний злочин: дис. ...д-ра філос.: 293 «Міжнародне право» (29 – Міжнародні відносини) ; Національний університет «Києво-Могилянська академія». Київ. 2021. 260 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/54a4bf80-fb95-443e-88d1-f13cb97b0219>

7. Зозуля О. В. Причини виникнення гендерно зумовленого насильства серед населення України в умовах збройного конфлікту. *Актуальні проблеми психології*. 2018. Том 1. Вип. 50. С. 57–64. URL: <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v1/i50/11.pdf>

8. Коломієць О. Соціокультурний вимір проблеми гібридної війни. *Вісник львівського університету. Серія філос-політолог. студії*. 2023. Вип. 49. С. 62–69. <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.49.7>

9. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція). Довідник для членів парламенту. Київ. 2014. 101 с. URL: <https://mvs.gov.ua/upload/1/2/6/9/2/jGZWtjO3QA6kgoP5gjX8eArYNb01r3ulD2l23MQk.pdf>

10. Лопатченко І. М. Публічне управління щодо забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану в Україні. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. 2024. Вип. 2 (21). С. 121–129. <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2024-2-13>

11. Ніколаєнко Н. О., Комарчук О. О. Засоби масової комунікації як детермінанти гібридної війни : монографія. Нац. ун-т кораблебудування ім. адмірала Макарова. Миколаїв, 2021. 217 с. URL: <https://odnb.odessa.ua/vnn/book/14560>

12. Офіційний веб-сайт Міністерства соціальної політики. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/24456.html>

13. Офіційний веб-сайт Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні. URL: https://ukraine.unfpa.org/uk/Rehabilitation_program_UKR

14. Офіційний веб-сайт платформи Аврора. URL: <https://avrora-help.org.ua/>

15. Перунова О. С. Юридико-психологічні засади профілактики гендерно обумовленого насильства в органах Національної поліції України: дис. ...д-ра філос.: 081 «Право» (08 – Право) ; Національна академія внутрішніх справ. Київ. 2020. 301 с. <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a2e8a052-0b3b-401f-b073-e12a1f2c01b4/content>

16. Політова А. С. Форми гендерно зумовленого насильства в умовах збройного конфлікту (воєнного стану). *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 307–311. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.53>

17. Політова А. С. Протидія гендерно зумовленому насильству як європейська цінність. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. Т. 3 С. 35–41. <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.3.7>

18. Попов Г. В. Особливості досудового розслідування злочинів проти статевої недоторканості дітей, що вчинені в умовах збройного конфлікту. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2023. Т. 2. № 75. С. 125–129. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.2.20>

19. Радченко О. В., Крутий О. М. Гібридні загрози системі територіальної організації влади в Україні як елемент російської агресії. *Наукові перспективи*. 2023. № 7(37) 2023. С. 257–269. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-7\(37\)-257-268](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-7(37)-257-268)

20. Руфанова В. М. Сексуальні домагання як форма гендерно зумовленого насильства. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. Вип. 5(40). С. 128–132. [https://doi.org/10.32837/ryuv.v1i1\(22\).944](https://doi.org/10.32837/ryuv.v1i1(22).944)

21. Український жіночий фонд. URL: <https://uwf.org.ua/Category/competition-ua>

22. Україна не мовчить. Хроніка протидії сексуальному насильству, пов'язаному з війною (2022-2024 рр.) ; упоряд. К. Левченко, С. Губін. Харків : Фоліо, 2024. 318 с. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ind-57-gender-policy/kniga-ukraina-ne-movchit-1.pdf>

23. Хупер Л., Сібільова О. Посібник із впровадження рекомендацій Ради Європи щодо захисту прав жінок і дівчат-мігранток, біженок та шукачок притулку. Проект Ради Європи «Боротьба з насильством стосовно жінок в Україні – Етап II» (COVAW-II). Рада Європи, травень 2024, 80 с. URL: <https://rm.coe.int/ukr-2024-guide-to-reommendation-on-migrants-refugees-and-asylum-seekin/1680afa651>

24. Denis Mukwege and Marie Berg. 2016. A Holistic, Person-Centred Care Model for Victims of Sexual Violence in Democratic Republic of Congo: The Panzi Hospital One-Stop Centre Model of Care. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1002156>. eCollection 2016 Oct.

25. Jill Keesbury, W. Onyango-Ouma, Chi-Chi Undie, Catherine Maternowska, Frederick Mugisha, Emmy Kahega, Ian Askew. 2012. A review and evaluation of multi-sectoral response services ('one-stop centers') for gender-based violence in Kenya and Zambia. <https://doi.org/10.31899/RH1.1008>

26. Taylor J, McLean L, Korner A, Stratton E, Glozier N. Mindfulness and yoga for psychological trauma: systematic review and meta-analysis. *Journal of Trauma & Dissociation*. 2020 Oct 19; 21(5):536-73. <https://doi.org/10.1080/15299732.2020.1760167>

Стаття надійшла до редакції 12.08.2025 р.

Стаття рекомендована до друку 19.10.2025 р.

Опубліковано 30.12.2025 р.

Machabeli T. M.,

*Postgraduate Student of the Department of Public Policy,
Education and Research Institute of Public Administration
of V. N. Karazin Kharkiv National University,*

4 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine

e-mail: tetianamachabeli@gmail.com <https://orcid.org/0009-0008-6131-2047>

IMPROVING THE SUPPORT SYSTEM FOR VICTIMS OF WAR-RELATED SEXUAL VIOLENCE IN UKRAINE

Abstract. The support system for victims of conflict-related sexual violence (CSRV) integrates various tools and mechanisms of public administration. The study proves that innovative strategies for interaction between state authorities and civil society institutions in supporting victims of CSRV are a relevant response to modern hybrid threats. A comprehensive analysis of the rehabilitation system was carried out, based on a trauma-informed approach and modern methods of psychological reintegration. Special attention was paid to the programs of international and Ukrainian organizations, in particular: holistic assistance to victims, the short-term program “Paths to Healing. First Steps”, which includes modified support groups “Hope”. The specifics of implementing tools to combat violence in martial law are summarized. The role of multifunctional interaction between the authorities and the public is substantiated, namely the support of crisis centers, specialized support groups, career hubs and safe spaces for women and men as key elements of recovery in the post-war period.

Keywords: *public administration, hybrid threats, multifunctional interaction between the authorities and the public, sexual violence during the conflict, trauma-informed approach, psychological rehabilitation, support groups, crisis centers, social integration.*

REFERENCES

1. Arkhipov, V.I., Blaha, A.B., Martunenکو, O.A. (2022). Vulnerable populations as objects of gender-based violence in hybrid warfare. *Politykus, vyp. 1*, 7–13. <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-1.1> [in Ukrainian].
2. Berdnik, I.V. (2022). To the issue of qualification of sexual violence in the conditions of international armed conflict. *Analytical and Comparative Jurisprudence, no. 6*, 372–378. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.06.69> [in Ukrainian].
3. Hupalovcka, V. (2024). Porivnialnyi analiz zarubizhnykh system dopomohy postrazhdalym vid SNPK. Krystalizatsiia ukrainskoho pidkhotu: praktych. posib. Kyiv. <https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/2024-12/%D0%9F%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%20%281%29.pdf> [in Ukrainian].
4. Deklaratsiia pro vykorynennia nasylstva vidnosno zhinok. Prokholoshena rezoliutsiia 48/104 Heneralnoi Asamblei vid 20 hgrudnia 1993 roku URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_506#Text [in Ukrainian].
5. Doslidzhennia chodo statusu ta mozhlyvosteia otrymannia operatsiia postrazhdalymy vid seksualnogo nasylstva, poviazanoho z konfliktom, v Ukraini, (2022). URL: https://www.globalsurvivorsfund.org/fileadmin/uploads/gsf/Documents/Resources/Global_Reparati_on_Studies/GSFReportUkraine_UKR_Web.pdf [in Ukrainian].
6. Zavorotko, I.H. (2021). Seksualne I henderno-obumovleno nasylstvo poviazane z konfliktom iak mizhnarodnyi zlochyn: dys.d-ra filos.: 293 «Mizhnarodne pravo» (29 – Mizhnarodni vidnosyny) Natsionalnyi universytet «Kyevo-Mohilianska akademiia». Kyiv. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/54a4bf80-fb95-443e-88d1-f13cb97b0219> [in Ukrainian].
7. Zozulia, O.V. (2018) Zozulia, O. V. Reasons for gender-based violence in conditions of the armed conflict in Ukraine. *Aktualni problem psykholohii, tom 1, vyp. 50*, 57–64. <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v1/i50/11.pdf> [in Ukrainian].
8. Kolomiets, O. (2023). The sociocultural dimension of the hybrid warfare issue. *Bulletin of Lviv University. Series Philosophy and Political Science Studies., vyp. 49*, 62–69. <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.49.7> [in Ukrainian].
9. Konventsiiia Rady Evropy pro zapobihannia nasylstvu stosovno zhinok i domashnohu nasilstvu ta borotbu iz tsymy iavychamy (Stambylska konventsia). (2014). Dovidnik dlia chleniv parlamentu. Kyiv. <https://mvs.gov.ua/upload/1/2/6/9/2/jGZWrjO3QA6kgoP5gjX8eArYNb01r3ulD2123MQk.pdf> [in Ukrainian].
10. Lopatchenko, I.M., Batyr, Yu. (2024). Public administration regarding ensuring the rights of internally displaced persons under the conditions of the marital state in ukraine. *Bulletin of National University of Civil Defense of Ukraine. State Management series, vyp. 2 (21)*, 121–129. <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2024-2-13> [in Ukrainian].
11. Nikolaenko, N.O., Komarchuk, O.O. (2021). *Means of mass communication as determinants of hybrid war: monohrafiia*. Nats.un-t korablebuduvannia im. Admiral Makarova. – Mykolaiv/ 217c. <https://odnb.odessa.ua/vnn/book/14560> [in Ukrainian].
12. Ofitsiinyi veb-sait Ministerstva sotsialnoi polityky. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/24456.html> [in Ukrainian].
13. Ofitsiinyi veb-sait Fondu OON u haluzi narodonaselelnia v Ukraini. URL: https://ukraine.unfpa.org/uk/Rehabilitation_program_UKR [in Ukrainian].
14. Ofitsiinyi veb-sait platform Avrora. URL: <https://avrora-help.org.ua/> [in Ukrainian].
15. Perunova, O.S. (2020). Yurydyko-psykholohichni zasady profilaktyky henderno obumovlenoho nasylstva v orhanakh Natsionalnoi politsii Ukrainy: dys. ...d-ra filos.: 081 «Pravo» (08-Pravo). Natsionalna akademiia vnutrishnich sprav. Kyiv. 301 s. <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a2e8a052-0b3b-401f-b073-e12a1f2c01b4/content> [in Ukrainian].

16. Politova, A.S. (2023). Forms of gender-based violence in the conditions of armed conflict (martial law). *Analytical and Comparative Jurisprudence*, no. 2, 307–311. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.53> [in Ukrainian].
17. Politova, A.S. (2022). Counteracting to gender-based violence as the European value. *South Ukrainian Legal Journal*, no.4(3), 35–41. <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.3.7> [in Ukrainian].
18. Popov, H.V. (2023). Features of pre-trial investigation of crimes against sexual integrity of children, committed in conditions of armed conflict. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*, no. 75(2), 125–129. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.2.20> [in Ukrainian].
19. Radchenko, O.V. Krytii, O.M. (2023). Hybrid threats to the system of territorial organization of power in Ukraine as an element of Russian aggression. *Scientific prospects*, no. 7(37), 257–269. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-7\(37\)-257-268](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-7(37)-257-268) [in Ukrainian].
20. Rufanova, V.M. (2021). Sexual harassment as a form of gender-based violence. *Subcarpathian Law Herald*, vyp. 5(21), 128–132. [https://doi.org/10.32837/pyuv.v1i1\(22\).944](https://doi.org/10.32837/pyuv.v1i1(22).944) [in Ukrainian].
21. Ukrainskyi zhinochy fond. <https://uwf.org.ua/Category/competition-ua/> [in Ukrainian].
22. Ukraina ne movchyt. (2024). Khronika protydyi seksualnomu nasylstvu, poviazanomu z viianoiu (2022-2024 rr.). K.Levchenko, S.Hubin (Eds.). Kharkiv: Folio. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ind-57-gender-policy/kniga-ukraina-ne-movchit-1.pdf> [in Ukrainian].
23. Khuper, L., Sibilova, O. (2024). Posibnyk iz vrovadzhennia rekomendatsii Rady Evropy chodo zakhystu prav zhinok i divchat-mihrantok, bizhenok ta shukachok prytylu., proekt Rady Evropy «Borotba z nasylstvom stosovno zhinok v Ukraini – Etap II» (COVAW-II). Rada Evropy. <https://rm.coe.int/ukr-2024-guide-to-reommendation-on-migrants-refugees-and-asylum-seekin/1680afa651> [in Ukrainian].
24. Denis Mukwege and Marie Berg. (2016). A Holistic, Person-Centred Care Model for Victims of Sexual Violence in Democratic Republic of Congo: The Panzi Hospital One-Stop Centre Model of Care. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1002156>. eCollection 2016 Oct [in Ukrainian].
25. Jill Keesbury, W. Onyango-Ouma, Chi-Chi Undie, Catherine Maternowska, Frederick Mugisha, Emmy Kahega, Ian Askew. (2012). A review and evaluation of multi-sectoral response services ('one-stop centers') for gender-based violence in Kenya and Zambia. <https://doi.org/10.31899/RH1.1008> [in Ukrainian].
26. Taylor, J, McLean L, Korner, A, Stratton, E, Glozier, N. (2020). Mindfulness and yoga for psychological trauma: systematic review and meta-analysis. *Journal of Trauma & Dissociation*. 2020 Oct 19; 21(5):536-73. <https://doi.org/10.1080/15299732.2020.1760167> [in Ukrainian].

The article was received by the editors 12.08.2025.

The article is recommended for printing 19.10.2025.

Published 30.12.2025.